

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих
актів України щодо захисту прав споживачів
житлово-комунальних послуг»

1. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Житлово-комунальні послуги належать до сфери суспільно необхідних послуг, отримання яких забезпечує базові потреби людини та без яких неможливі нормальне життя, збереження здоров'я та безпечне користування житлом. Саме тому у більшості країн світу вони належать до послуг загального економічного інтересу та мають особливе державне регулювання.

Разом із тим, існуюча практика реалізації відносин у сфері надання житлово-комунальних послуг в Україні свідчить про наявність низки системних проблем, які негативно впливають на рівень довіри населення до виконавців комунальних послуг, а також до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що здійснюють встановлення або погодження цін (тарифів) на відповідні послуги.

Однією з найбільш актуальних проблем є недостатній рівень відкритості та прозорості формування цін (тарифів) на послуги. У більшості випадків споживач фактично не має можливості отримати повну, зрозумілу та деталізовану інформацію про економічне обґрунтування тарифу, структуру його складових та всі елементи, що формують кінцеву вартість відповідної житлово-комунальної послуги.

Чинне законодавство гарантує право споживача на отримання інформації про тарифи, однак не встановлює єдиних вимог щодо форми, змісту, ступеня деталізації та порядку оприлюднення такої інформації. Як наслідок, суб'єкти господарювання та органи, уповноважені встановлювати тарифи, використовують різні підходи до розкриття інформації (інколи навіть відмовляють у доступі до певної інформації з надуманих причин), що на практиці створює для споживача суттєві перешкоди в отриманні повної інформації протягом оптимального строку, у зручній та доступній формі, а також ускладнює аналіз та порівняння зазначеної інформації.

У більшості випадків інформація щодо структури тарифу обмежується зазначенням лише узагальнених показників, без розкриття внутрішньої структури окремих складових витрат, що позбавляє споживачів можливості оцінити економічну обґрунтованість відповідного тарифу.

Супутньою проблемою у цій сфері є також значна кількість випадків непрозорого нарахування плати за житлово-комунальні послуги та розрахунку заборгованості споживачів, що зазначається у рахунках (платіжках) у незрозумілій для людей формі (наприклад, без чіткого вказання періодів нарахування, а у випадках застосування іншого механізму нарахування плати, ніж розрахунковий період, - без зазначення у доступній для споживача формі про механізм нарахування плати та заборгованості). Такий підхід не забезпечує точності та достовірності розрахунків і може мати

наслідком свідомі або випадкові помилки у нарахуванні. У свою чергу, люди виявляються фактично позбавлені можливості перевірити належним чином правильність нарахування відповідних сум.

Практика юридичних спорів у сфері житлово-комунального господарства також свідчить про численні випадки обмеження або припинення виконавцями надання житлово-комунальних послуг споживачам у зв'язку із наявністю заборгованості у інших споживачів, відсутністю між виконавцем та іншими споживачами відповідних договірних відносин або з інших необґрунтованих підстав.

Крім того, використання виконавцями комунальних послуг свого монопольного становища на певній території для тиску на споживачів у різних питаннях стало, на жаль, звичним явищем у сфері надання житлово-комунальних послуг.

Все викладене вище обумовлює необхідність внесення до законодавства України додаткових положень, які забезпечать належний захист прав споживачів житлово-комунальних послуг на всіх етапах надання відповідних послуг.

2. Мета і завдання прийняття акта

Метою прийняття законопроекту є комплексне удосконалення законодавства України у сфері захисту прав споживачів житлово-комунальних послуг, підвищення рівня правової захищеності споживачів, забезпечення прозорості діяльності суб'єктів, що надають житлово-комунальні послуги, підвищення відкритості процесів формування та застосування цін (тарифів), розрахунку плати та заборгованості за послуги, запровадження сучасних цифрових механізмів доступу до інформації, а також забезпечення належного балансу прав, обов'язків та відповідальності учасників правовідносин у сфері житлово-комунальних послуг.

З урахуванням поставленої мети, завданнями законопроекту виступають:

- посилення гарантій захисту прав споживачів;

- удосконалення механізмів взаємодії між споживачами, виконавцями комунальних послуг, управителями багатоквартирних будинків та органами, уповноваженими встановлювати ціни (тарифи) на послуги;

- забезпечення відкритості та прозорості процесів формування і застосування цін (тарифів), впровадження дієвих практичних засобів реалізації зазначених принципів;

- підвищення доступності інформації про житлово-комунальні послуги, їх вартість, механізми нарахування плати та заборгованості тощо;

- впровадження сучасних цифрових інструментів інформування споживачів;

- встановлення заборони безпідставної відмови з боку виконавців житлово-комунальних послуг у доступі споживачів до житлово-комунальних послуг, особливо під час воєнного стану;

- посилення відповідальності виконавців житлово-комунальних послуг за порушення вимог щодо економічного обґрунтування цін (тарифів) на

житлово-комунальні послуги та неправильне нарахування вартості наданих споживачам послуг.

3. Загальна характеристика і основні положення проєкту акта

Законопроєктом пропонується внести зміни до законодавчих актів України, що регулюють відносини у сферах житлово-комунальних послуг, ціноутворення та діяльності органів, уповноважених встановлювати ціни (тарифи) на житлово-комунальні послуги.

Положення законопроєкту передбачають, зокрема, наступне:

1. Стосовно забезпечення відкритості, доступності та прозорості інформації щодо формування, структури та складових цін (тарифів) на житлово-комунальні послуги:

запровадження на законодавчому рівні «тарифної декларації», як затвердженого уповноваженим органом документа, що містить визначені законом відомості про економічне обґрунтування, розрахунок (структуру) та складові ціни (тарифу) на житлово-комунальну послугу;

установлення необхідності складання та затвердження тарифної декларації одночасно із встановленням або зміною ціни (тарифу) на житлово-комунальну послугу;

визначення обов'язкового переліку інформації, що повинна міститись у тарифній декларації, із забезпеченням належної деталізації складових ціни (тарифу) на послугу;

встановлення обов'язку забезпечення постійного відкритого доступу для споживачів до тарифних декларацій, у тому числі до тих, що застосовувалися у попередні періоди;

запровадження використання електронного ідентифікатора (QR-коду) у рахунках на оплату житлово-комунальних послуг для забезпечення швидкого доступу споживачів до тарифної декларації, відповідно до якої сформовано тариф (плату) за послугу;

визначення правового статусу інформації щодо формування цін (тарифів) на житлово-комунальні послуги, зокрема будь-якої інформації про складові цін (тарифів), як такої, доступ до якої не може бути обмежений, крім випадків, прямо передбачених законом.

2. Удосконалення вимог до змісту рахунків на оплату житлово-комунальних послуг шляхом підвищення прозорості інформації щодо усіх нарахувань та заборгованості.

3. Встановлення додаткових гарантій безперервного надання житлово-комунальних послуг та недопущення порушення прав споживачів через обставини, що не залежать від них.

4. Посилення відповідальності виконавців житлово-комунальних послуг та управителів багатоквартирних будинків за достовірність розрахунків, правильність визначення вартості послуг та дотримання вимог законодавства під час формування і застосування цін (тарифів);

5. Заборона виконавцям житлово-комунальних послуг обмежувати або припиняти надання житлово-комунальних послуг (крім тимчасового обмеження з технічних причин) споживачам, які проживають на територіях

областей, у межах яких знаходяться території ведення активних бойових дій або тимчасово окуповані РФ території – з метою підтримки жителів зазначених регіонів та недопущення штучного погіршення умов їх життєдіяльності в обставинах, які самі по собі є складними з огляду на близькість бойових дій та інші наслідки війни.

4. Стан нормативно-правової бази у зазначеній сфері правового регулювання

Сфера правових відносин, у якій пропонуються нововведення, регулюється Конституцією України, Законами України «Про житлово-комунальні послуги», «Про захист прав споживачів», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про ціни і ціноутворення», а також деякими іншими нормативно-правовими актами.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація законопроекту не потребуватиме додаткових видатків з Державного бюджету України та/або місцевих бюджетів, оскільки передбачені ним заходи здійснюватимуться у межах установленної чисельності працівників, бюджетних призначень і матеріально-технічного забезпечення відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Складання тарифних декларацій буде здійснюватись на основі економічних розрахунків, бухгалтерських, фінансових та інших даних, які суб'єкти господарювання вже формують під час розрахунку та подання тарифів на затвердження.

Законопроект не запроваджує необхідності створення принципово нових первинних даних, а встановлює обов'язок систематизовувати та оприлюднювати інформацію, що використовується під час формування цін (тарифів). Організаційні витрати, пов'язані з технічним розміщенням тарифних декларацій на офіційних веб-сайтах, матимуть незначний обсяг і покриватимуться у межах поточних видатків (за рахунок виділених на технічне забезпечення ресурсів) відповідних уповноважених органів та суб'єктів господарювання.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття акта

Прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів житлово-комунальних послуг» матиме, зокрема, наступні позитивні наслідки:

забезпечить розширення законодавчих гарантій прав споживачів, зокрема на отримання повної, достовірної, своєчасної та доступної інформації про житлово-комунальні послуги, у тому числі в електронній (цифровій) формі;

впровадить прозорі механізми формування та застосування цін (тарифів) на житлово-комунальні послуги;

посилить відповідальність виконавців житлово-комунальних послуг за достовірність розрахунків, а також забезпечення реалізації принципів добросовісності, прозорості, відкритості та підзвітності у сфері житлово-комунального господарства;

сприятиме ефективності громадського контролю за діяльністю суб'єктів, які надають житлово-комунальні послуги;

покращить рівень захисту прав споживачів та зменшить кількість випадків недобросовісних дій та порушень прав громадян з боку виконавців житлово-комунальних послуг.

Народний депутат України

Сергій ГРИВКО

«___» _____ 2026 року

